

Moraviae str. 76; Schmidt, Chronologisch-systematische Sammlung der Berggesetze I č. 1 a 2, Kašpar hr. Sternberg, Umriss einer Geschichte der böhmischen Bergwerke I 2 str. 11; Boček, Codex Moraviae III str. 117; Erben, Regesta č. 1226; J. A. Tomaschek, Deutsches Recht in Oesterreich str. 193, kdež je paralelně též vytištěn německý překlad těchto práv městským písařem Janem z Gelnhusen v druhé polovici XIV stol. pořízený, srov. též str. 303; posledně Jireček, Codex juris bohemicus I str. 82. — Libertates civium byly o sobě a to v té formě, jak je uveřejňujeme, potvrzeny měšťanům Jihlavským císařem Karlem IV. *majestátem d. v Praze 27 května 1359* (Tomaschek u. m. str. 37 a 335 a Codex Moraviae IX str. 104), jakož i následujícími králi Českými a markrabími Moravskými. Některá města v Čechách, jako jmenovitě *Kutná Hora a Kolín*, opatřila sobě záhy přepisy jak těchto svobod městských tak i ostatních městských a horních práv Jihlavských r. 1249 udělených a dovolávala se jich jakožto svého práva. Tudy v právních rukopisech těchto i jiných měst setkáváme se s přepisy základních práv Jihlavských buďto v původní formě anebo ve formě rozmnožené o nové články, které konšelé Jihlavští mocí práva statutárního jim propůjčeného k původnímu sepsání svého práva asi ku konci XIII století připojili. (Srov. Tomaschek u. m. str. 31). Pokud se *Kutné Hory* týče, srov. Tomaschek, Der Oberhof Iglau str. 7 a mé pojednání „O právech městských m. Briekého z Lieska“ str. 18 násl. Také v XV století obdrželi Kutnohorští několikrát přepisy tohoto práva Jihlavského a zapsali si je do své knihy městské „Transscripta privilegiorum“ na l. 1, 2 a 23. Důkazem, že užívali Jihlavských práv, je též český překlad z r. 1469, který tuto za touto listinou poprvé uveřejňujeme. Kromě toho král Vladislav *listem d. na Budíně 20 ledna 1507* potvrdil Kutné Hoře výslovně čtyry svrchu položené svobody městské v českém překladu. Podobně v knize pamětní města *Kolína* z r. 1501 na l. 46 zapsán je přepis práv Jihlavských z r. 1249 v původním sepsání.

K čís. 5.

[1249, po 16 srpnu.]

Český překlad základních práv Jihlavských z XV stol.

Počínají se knihy práv Jihlavských, příležitie zvláště městu na Horách Kutných i k horám tudíž, vydaná od mužův múdrých a potvrzená od najjasnějších kniežat a pánův, pana Václava, krále Českého, a pana Přemysla, syna jeho, tehdy markrabí Moravského a Rakovského, Štýrského a Korutanského vévody, jichžto listové týchž práv na potvrzení títo jsú, a najprve list pana Václava tento jest: Ve jméno božie amen. My Václav božie milostí král Český a markrabie Moravský všem přítomný list opatrujícím zdravie na věky. Poněvadž královské duostojenstvie a počestnost tiem pilnějie svým věrným přítomna býti dlužna jest, čím rozdielnějie nad jiné,

jimž spravovanie i výsosť zemského panovanie jest nadána, světle stkvie se duostojenstvie jménem i ctí, z toho my, kteříž naše věrné vyvarovati chceme z škod a z nejistot těžkých, z plnosti milosti naše a přiezně naše ku paměti chceme býti věčné tak živým jakožto živúcím, že my královskou mocí naši a svobodnú vuolí milým měšťanom našim v Jihlavě i horníkóm, kdežkoli v království našem bydlejícím, každým i všem, svobod i ustanovení i také práv podepsaných, skrze něžto poklid i obecní užitek jich i pokoj umienili sme opatřiti, jim nicméně i jich dědicóm, náměstkóm i potomním královskou opatrností a veselím puojčujeme, dopúštíme i potvrzujeme. Nad to, poněvadž my milému synu našemu Přemyslovi kniežetstvie dali sme, řečené měšťany i horníky naše jemu otcovsky dáváme a k milosti jeho duostojenstvie zvláštnieho milovanie žádostí věrně a královsky z ruky v ruku poručili sme k zachovávaní, a na těch všech věcí potvrzenie a zachování budúcie přítomný list pečeti naše ohradú kázali sme potvrditi. *Druhý list potvrzenie svobod a práv horníkův všech pana Přemysla, syna jeho, tehdy markrabie Moravského, jest tento:* My Přemysl boží milostí markrabie Moravský k královskému dobrovolenství a přiezni otce našeho, najosviecenějšího krále Českého, při svých věrných měšťanech i horníciích i jiných královské velebnosti a duostojenství službu činících jeho vuole ovšem umienili sme poslúchatí a přítomný list pečeti naše ohradú kázali sme znamenati. [I] Protož aby milost a svoboda velebnosti královské skrze některé všetečné neměla útisku a přerušenie, spolu s synem našim chceme a prikazujem pod zachovávaním milosti naše i královstvie, aby nižádný z pánův, šlechticův neb rytieřův nebo popravcův nebo dvořan královstvie našeho kterého všetečenstvie nebo násilé učiniti nesměl v kterém městě našem, aniž na kterého člověka útoku čiň ani jímaj, ani v kterém jeho skutku překážej bez odpuštění a vědomie súdece města a přísiežných. [II] A kteřížkolivěk měšťené a horníci měli by lidi *podsedky* a zbožie kromě města nebo vnitř, nižádné od nich súdece kraje a úředníci nemějte súdné moci ani které právo země; pakli o kterém měšťeninu neb o kterém člověku měšťenina mají nětco žalovati, před súdci a súdem města žalujte, jako jiní lidé spravedlnosti vyhledávajice. [III] A jestliže někto z měšťan některému pánu nebo rytieři zbožie svého nebo kúpi puojčil by pod úmluvú některého dne nebo času před pří-

sežnými nebo jinými šlechtnými muži [sic], a jestliže řečený pán nebo rytíř ten den nebo čas nezaplátil by, tehdy mohl by ten měštěnín toho pána nebo rytíře nebo šlechtice kteréhokoli svobodně pro své dluhy stavovati. [IV] Více chceme a prikazujeme, aby, cožkolivěk *súdce a přísežní města našeho s přísežnými horníkův pro dobré obecnie zřiedili a ustanovili by, bez prerušenie ode všech zachováno bylo.* [V] *Nicméně chceme a prikazujeme přísnějie zachovati: jestliže by někto z měšťan učinil vraždu nebo jiné prohřešenie mrzké kterékoli, aby ani komorník náš ani popravce ani který z úředníkův našich ani súdce města nebo přísežní na zbožích jeho tak mohvitých jako nemohvitých nikterého nečinili násilé, ačkolivěk vinný utekl by, ale žena jeho s dědici věci jeho pokojně požívaj.*

Počínají se práva měšťská horníkův ot mužův múdrých nalezená, jichž jest toto kapitola prvá. [1]. Z slavných kniežat milosti a dobrovolnosti, pánův našich, totižto krále Českého a markrabí Moravského, my přísežní města Jihlavského ustanovujeme, aby, cožkolivěk z nás umřel by a ženu ostavil by a dědice, súdce nebo řečník ani kto jiný v sbožie jeho se žádným obyčejem neuvazuj, ale buďte v moci ženy a dědícův. [2]. Pakli žena stav svojej proměnití chtěla by, s raddú učin přátel; toho ač neučinila-li by, *sbožie čtvrtý díel toliko obdrží, ač z práva třetinu měla by obdržeti.* A na vuoli buď jedné každé ženy nebo panny vdáti se neb vzdržeti, nebo přinucená manželstva říedko líbie se. [3]. Pakli kto umře bez ženy a bez dětí a poručenství svého neučinil by, všecka sbožie jeho bližniemu dostanú se dědici. [Nemá-li dědice], staň se o věciech jeho tiemto obyčejem: rozděleny buďte na tři strany, z nichžto jedna dostane se za duši jeho, druhá k cest a mostův opravováním, třetie k potřebám města; a to se staň skrze některé přísežné. [4]. Také v kterémžkoli městě někto umřel by vládna rozumem, cožkolivěk o věciech svých zřiedil by *před mužmi viery hodnými nebo přísežnými nebo před svým farářem,* pevnot bude. [5]. Pakli by některý cizí člověk umřel bez poručenství a o věciech svých nic nezřiedil by, přísežní věci jeho a sbožie jeho pod pečeti města přes rok celý schovati kažte; a ač střed času někto z přátel neb z tovarišův jeho s jistými znameními přišel by, sbožie jeho právem města obdrzie. Pakli nižádný v roku celém nepřišel by nebo déle, sbožie jeho rozdělena buďte a staň se s nimi, jakož povédieno

jest napřed. [6]. Také hospodář i přichoze, kteréhožkoli pokolenie byl by, svobodnú vuoli měj, kdekoli chtěl by pohřesti se. [7]. Chceme také, aby nižádný člověk cizí proti kterému měštěnínu s křižovanci a žertěři svědomie provodil by, ale s mužmi šlechtnými a viery hodnými dvěma nebo třmi. [8]. Také nižádný s mužem cizím proti kterému měštěnínu o dluhy vyvod svědomie, leč najméně jednoho šlechtného muže tohoto města s sebu měl by pro svého svědomie potvrzenie. *Kapitola II. O kúpiech nebo o mierách.* [9]. Přísežní jednoho každého města dlužni jsú o prodajích i kúpiech a mierách i o jiných kterýchkoli potřebách, kteréžto k obecnému dobrému a pokoji přílezie, věrně říediti s súdcovu pomoci. Cožkolivěk zřiedili by dříve řečeným obyčejem, nižádní jiní se ovšem v to nevměšujte, měniece nebo odpierajíce, a kteréžkolivěk pokutu na ty věci ustanovili by, ta od ustanovenie přestupníkův placena buď. *Kapitola III. O učinění, což chce z svého každého člověka rozumného etc.* [10]. Každý člověk rozumu pochopný s zbožím svým podle libosti moci učiniti bude. A ač žena odvolávala by a děti odpieraly by, všakť panství v jeho stane vuoli. *Pakli by ženě své před mužmi šlechtnými dědicství přiznamenal, kteréž němecscky morgengabe a česky věno slove, toho jemu prodati nebo jinému dáti nebude slušeti.* A však jestliže muž neštěstie připuzením k tak velké přišel by chudobě, že by nic neměl před rukama, čím by se a ženu i děti krmil, aby žebrati nebyl připuzen, s vědomím přátel ženy řečené dědicství moci bude za čas zavázati, ačkoli žena odmlúvala by. *Opět. Ač který člověk chtěl by jíti na púť svatých, totiž svatého Petra, Pavla, Jakuba nebo jinam, žena jeho, ač chtěla by cestě jeho překaziti, moci bude, slíb Jeruzalemský ovšem vyňmúce.* *Kapitola IV. O mieře a váze nespravedlivé.* [11]. Opět chceme, aby cožkolivěk z mužův nebo z žen s nespravedlivú mierú nalezen byl by, nebo miery ustanovené nedával by suchých nebo mokrých věcí, nebo s nespravedlivým loktem nebo váhú nebo librú, jednu hřivnu dá súdci a přísežným; a ač druhé nalezen byl by, dá dvě; pakli třetie, ruky zbaven bude, nebo, ji ač vyplatiti chtěl by, dá deset hřiven, z nichžto dva diely dostaneta se súdci, třetí přísežným. *Tak zajisté vinný milosrdenství najde.* *Kapitola V. O obyčejí hledání falešníkův od mincmajstra v domu nebo jinde kdekolivěk.* [12]. Ustanovili sme také, aby nižádný z mincmajstrův nebo někto z lidí v domu kterého měštěnína nepřehledával ničehuož ani

přehledovati kazoval, jakožto také falešníkův nebo falešných peněz, aniž také pro takové příčiny do domu vcházej, leč s některým spolu-súdcí a s některým přísežným. Muožeť však, ač nětco takového bylo by, přičiniti stráž, dokovadž súdce nepřišel by a přísežní. *Pakliby mincmajstr nebo někto z jeho proti zpuosobu předešpanému něco z takovjch v domu nětciem nalezl nebo služebníci jeho, ani vi-něný ani hospodár v ničemž odpoviedati nebudú. Pakliby koho-kolivěk na trhu popadl a přísežných mieti nemohl by, jednoho šlechet-ného člověka nebo dva příjmi, skrze ně stráž osadě, aby nic od sebe neodvrhl zle domněný, nebo nětco jemu přivrženo nebylo skrze jiné, do-kovadž súdce nebo přísežní nebyli by přivoláni. Pakliby v polích nebo v lesiech mincmajstr kohokoli popadl, o němž měl jest zlé domněnie, a přísežných mieti nemohl by, ale některého šlechetného muže nebo dva, těmi jemu stráž osad, jakož povědieno jest. Pakli toliko svú čeled měl by při sobě, toho, na něhož sahati chce, do města vésti kaž a od súdce sobě požádaj dvú přísežnú puojčiti, kteřížto slova jeho vyslyšeli by. A cožkolivěk před přísežnými týž vyznal by, v porušení nebude moci od-voláno býti. A takéž bývaj o každé při, kdyžto přísežní skrze prosby nětčie přivodie se nebo od súdce posielajú se k přeslyšení některých slibów nebo nětčie slov; a cožkolivěk se slyšeti vyznají a vysvěďcie, odvoláno nebude moci býti. Pakli ne povoláni ani požádáni jsúce na trhu nebo v krémě cožkoli slyšeli by, obžalovaný od nich řeči své před súdem moci bude odvolati. Pakli ohyzdné skutky někde viděli by, ja-kožto raněnie, kyjovanie nebo rvánie a vytrhánie meče a nože nebo nětco takového, obžalovaný od nich přemožen bude. Kapitola VI o falešných peniezich tato jest. [13]. Jestliže falešní peniezi u některého poctivého muže nalezeni byli by, a jestliže týž řekl by sobě takové penieze býti dány od někoho nebo od jiného muže, on své pověsti odpovie-daje sám sedmý se lépe vyčistiti moci bude, nežli žalobník mohl by jeho přemoci sám sedmý. Pakli vyznal by se od mincéře takové pe-nieze vziati, tehdy sám sedmý mincéře lépe přemoci moci bude, nežli mincieř se sám sedmý moci bude vyčistiti. Kapitola o jednoho toliko súdce ustanovení v každém městě. [14]. Nám měšťanom příslušetí vidí se, aby v nižádném městě královstvie více nebylo súdcí než jeden, pro svornost a pokoj. A dokovadž někto súdu požívá, by pak před tiem přísežný byl, miesto přísežného nižádného nebude moci obžalovati. Také*

ihned, přijma súd, přísahu na svaté věci učiniti má, aby spravedi-vého súdu ani pro osoby ani pro dary neporušoval, ale chudému jako bohatému súdil podle zpuosobu práva ustanoveného. [15]. Také v ran-ném spoluhlúvení přísežní, ač na koho žalovali by, a jestliže súdce v súzení zmeškalý byl by, přísežní nevinni budú, a tak súdce u vině zuostane. Pakli v prošlém času ještě súditi nechtěl by, od přísežných napomenut buď, aby súdil a dosti učinil žalujícím, aby snadnost milosti násilē nepřipravila zápalu hřešciemu. Opět po třetie napo-menut buď súdce od přísežných. Ač tehdy súditi nechtěl by, pře k vyš-šiemu súdci jakožto k komorníku nebo k králi otložena buď, a súdce, ač pro zmeškalost obžalován byl by, buď to malá nebo veliká byla by pře, súdce pro to tresktán bude. Opět jestliže kto obžalován byl by v ranném potazu, súdce pře spěšností uptej se, a ač takový byl by, že obžalovaný tresktán býti zaslúžil by [penězi], tak zapsán buď; jestliže na hrdlo zaslúžil jest, tak zapsán buď vedle výstupku své ohyzdnosti. Kapitola VIII. O obyčejí bránie viny. [16]. Kdežkolivěk súdci některá vina buď malá nebo veliká dána byla by, súdití má vinného, 14te dní kdyžby po-minulo [a] některého z přísežných v přítomnosti vezmi vinu svú; to ač zmeškal by, tej vině nebude dlužen jiné přihromažditi. A tak vždycky před některým z přísežných beř vinu svú. Kapitola IX. O žalobě proti súdci i o jiných žalobách. [17]. Příhodilo-li by se některému člověku o někte-rém súdci žalobú hnúti v súdu, súdce některého z přísežných polož miesto sebe a o každú žalobu odpoviedaj jako jiný člověk. Pakli odpoviedati nechtěl by, přísežní povězte jemu, že jeho o ty věci před súdem větčím chtěli by obžalovati podle slova práva: Ty právo trp, kteréž vynášieš sám. [18]. Všecky žaloby, kteréž bývaj kdekolivěk, odvolány mohou býti kromě těch, kteréž před čtyřmi stolicemi nebo lavicemi súdnými jemu prožalují se. [19]. V každé žalobě, v kteréž člověk přistojí slovóm svého řečníka, a otázán jsa od súdce, řekl-li by „to jsú slova má“, žaloba pevná jmiena jest. [20]. A ktožkolivěk na někoho žalobu učinil by o puol hřivny nebo níže, ač pohnán byl by jednu a zapřel-li by, od toho dne za 14te dní zapieránie svého přísahú potvrdí. Pakli vyznal by se, ve 14te dnech uvěřenú věc zaplatí; pakli toho neučinil by, tieže tresktán bude, totižto súdci v puol věrdunku. [21]. A jestliže některá žaloba o dluchy na někoho prožalována byla by, odpoviedající se lépe na křtíži vymluviti

moci bude, nežli žalobník jeho přemoci mohl by přísahaje. [22]. Jestliže dva žalující spolu běžala by k soudci a žádný nevěděl by, kto z nich první byl by, protož komužkolivěk soudce přistál by, toho žaloba přemuože. *Také, ač soudce doma nenalezl by, ale žemu jeho, skrze svědectvie [jejie] najprve žalobu obdrží. Kapitola X. O zavázaných [dědicstviech] dluhóm těžkým.* [23]. Opět. Ač kto z lidí zavázán byl by někomu dluhy těžkými, nemaje odkud platiti kromě dědicstvie svého, a jestliže to dědicstvie zavázal by dřieveřečeným dluhóm před soudem, věritel je do celého roku a dne držeti bude. A ač dlužník tehdy nevyplatil by zavázaných věcí, tehdy věritel před soudem, a to ve třech dnech, sídu pořad provolá. A ač po třetiem provolání dlužník tehdy nevyplatil by, soudce dědicstvie to věriteli před soudem svobodně přiznamená, kterýžto prodati moci bude nebo vyložiti podle povahy předšacované. [25]. Opět. Ač který člověk cizí v některém městě žalobu učinil by o dědicstvie některé, za tři hřivny rukojmě polož, aby žalobu svú konal. A jestliže pohynul by v při své, nekonaje žaloby, vinen ve třech hřivnách bude. *Opět. Ač kto kromě mezi královských osedlý byl by a v městě našem o dluhy na někoho žalobú hmul by, ve třech dnech staň se jemu spravedlnosti plnost. Opět. Nižádný dědicstvie některého zavázati nebo otevdzdati nenie dlužen, jedině před soudci a přísěžnými. Pakliby soudce umřel, jiného [maje] v následování, skrze přísěžné nicméně [ten], ktož zavázání přijal bieše, ten spravedlivost svú obdrží. Kapitola XI. O otevdzání dědictví a o ortelích* [25]. Ač kto druhému před soudem dědicstvie své právě otevdzal by, přijimač dlužen jest soudci dáti 12te peněz, přísěžným tolikéž, písaři dva. [26]. Ač kto žalobu svú k přísěžným přivedl by a prosí sobě před soudem a přísěžnými o předeslané věci, [žalobě jeho] aby dosti stalo se, *leč soudce učinil by sobě žalujícímu o vselikterá slova prázdna proti němu opálaná na trhu nebo v krčmě spravedlnosti plnost. Také ač odpovídající bez toho [by] býti nechtěl, poddání mušie býti přísěžní a potvrditi přísahú, což svědčí. A opět. Ač kto z přísěžných byl by [tázán] o orteli a ten odložiti do ranného potazu chtěl by, přísahú obdrží, že tu chvíli takového ortele nemohl by naleznúti; z toho k tej přísaze od přísěžných nebo od hýbajícího žalobú nebo od soudce ortel s jinými přísěžnými v ranném potazu naleznúti připuzen bud. Kapitola XII. O obyčejí a způsobu přísahá-*

nie od přísěžných a o odpustění přísahy. [27]. Já přísahú dosáhám, kterúž učinil sem pánu Bohu a panu králi a vám pane soudce a mým spolu-prísěžným, že slova ta spravedlivá jsú a pravá. [28]. O přísaze pak, kterážto před soudem býti má, ač z milosti odpustí se, soudci dostane [se] 12te peněz, písaři dva od toho, ktož přísahati dlužen bieše. *Kapitola XIII. O tom, jesto německy slove erholung a česky prodlenie potazu.* [29]. Ve všech přech, kteréžto před súdy jednájí se, od svátku Narozenie Božieho až po ochtábíech Velikonoci, v najbližší den páteční na súdě zavitém má sedáno býti a člověk opětování své při, to což erholunge německy slove a česky prodlenie potazu, mieti moci bude. *Čtyři pak pře vynímáme od tejto tvrdosti práva, totižto vraždu, porušenie nebo násilé panen, hřiech falše peněz a striebra, útok na duom, jesto německy heymsuche slove a česky výboj, z nichžto pro každú při, ač člověk přemožen byl by, na život potupen bývá. Pakli která z oněch při na den sídu zavitého k súzení připadla by, viněný při svú súdně moci bude až do dne najbližě následujícíeho odvolati; a opět od toho dne do dne třetieho, v němž nižádného dalšíeho cíle neobdrže, mušie nebo milostí smlúvy nebo práva tvrdostí při dokonati. Všecky pře tým podobně týmž právem chceme aby byly konány. Kapitola XIV. O moci svědkov stojících.* [30]. Ač kto z lidí o při některú nebo z viny přísahú s svědky se vyčistiti chtěl by, a ač protivník jeho proti některému z svědkov výmienkú učiniti chtěl by nebo někoho z nich odvrci, to učíň dřieve nežli na kříž ruku vložil by; toho ač neučinil-li by, přísahat jeho stane. *Kapitola XV. De reprehensione ac responsione juratorum.* [31]. Ač kto z přísěžných v něčem shřešil by anebo vystúpil, před soudci a soudem odpovedati bude jako jiný člověk, aniž více, nežli vina žádala by, ale s spravedlností tresktán bud. [32]. Opět. Nižádný z přísěžných, otázán jsa na vieru svú, izádnému jinému odpovedati nenie dlužen kromě panu králi; ale v přech súdných od svého soudce otázán jsa, svědectvie připuzen bývá vydati. [33]. Opět. Ač kto z přísěžných pro kteroužkolivěk při před soudem přistátí někomu chtěl by jeho přísaze, přidána budta dva přísěžná stráže, aby slova jeho a způsob jeho vyslyšali a pověděli. A podle jich slozenie a dokonanie slova jeho pevna jmiena budte. *Kapitola XVI. O tom, jesto treskece ortel.* [34]. Ktožkolivěk před přísěžnými a soudem některý ortel vynesený provolal by, řka, že lepší naleznúti a vésti [chce], a ač

neúvedl by, jacížkolivěk nákladové zrostli by na tu při, on zaplatí a nad to stanet svému súdu a súdci v pokutě 60^{ti} šilinkov a každému přísěznému ve 30^{ti}. A ti šilinkové budte kratcí. *Kapitola XVII. O otvolávajícím se proti právu a o při počtu.* [35]. Komužkolivěk před súdem a přísěznými hojná spravodlivost učiněna byla by a tu potupě odvolal by se neslušně ku panu králi, stanet v pokutě 10^{ti} hřiven. Pakli súdce a přísězní jemu dosti neučinili by, tehdy svobodně k jinému súdu odvolá se, kdyžto spravodlnost byla by jemu odepřiena. Z dřieve řečených pak peněz dva diely dostaneta se súdci a třetí přísězným. [36]. Chceme také, aby nižádný před kterým súdem z více při obžalován nemohl býti, nežli ze tří. *Kapitola XVIII. O dlužnících nemajících, odkud by platili.* [37]. Ač kto jiného o dluhy na súdě obdržal by, nemajícíeho, odkud by platil, ač věřitel bez toho býti nechtěl by: súdce vlastní rukú dlužníka jemu daj, kteréhožto ani na zimě ani na horce držeti [ne]má, [ale] železem ručným a krm jeho čtvrtým díelem chleba kúpeného za peniez a čieší vody. Pakli krádežem utekl by, tehdy věřitel, kdyžkolivěk jeho popadl by, s vědomím súdce jej vězněm obdrží. [Čl. 38 schází]. *Kapitola XIX. O žalobě ne pod pravým jménem a o právu a svědectví biřicovu.* [39]. Ač kto žaloval by před súdem ne pod pravým jménem, odpoviedající proto osvobozen nebude moci býti, ale řečník dobře menšie pokutě poddán bude, totižto ve 12^{ti} peniezích. [40]. A ač kto pro některú při biřici podán byl by nebo svému dlužníku, nižádnému prostřed toho času o kterou při odpoviedati nebude. *Také biřic, ač někto pro dluhy nětco nebo věci v domu nětčiem zapovėděl by anebo pohnal, od súdce [tázán] o tom svědomie vydá.* *Kapitola XX. O právu a svědectví písaře městského etc.* *Opět. Každý přísězný písař městský, cožkolivěk na dcškách svých sepsal by, buď to přísahu nebo zápis nětčí, nebo někto obžalovaný o rány nebo o jiné pře, otázán jsa, svědecstvieť vydá. A to ne nadarmo duvodné buď.* *Kapitola XXI. O dělajícím falešné klíče.* [41]. Slušněť jest, aby, ktožkolivěk z kovářov některému muži nebo ženě falešné klíče nebo háky dělal by, ač třmi svědky přemožen byl by, ruky zbaven byl, nebo ji vykup desieti hřivnami, nebo jestliže se očistiti chtěl by, sám třetí na kříží učiní přísahu. Z tejto pokuty dostane se třetí díel žalobníku, třetí přísězným a třetí súdci. [Čl. 42 schází]. *Kapitola XXII. O rúhání Bohu a svatým.* [43]. Všickni ustanovili sme jednomyslně a nábožně, aby, ktožkolivěk Bohu a blahoslaveně

panně Mariji nebo svatým božím nebo svaté cierkvi nebo svátostem kostelním rúhal se, ustanovením papežským po sedm dní nedělních řemenem za hrdlo bosýma nohama aby tiežen byl před processí okolo kostela farnieho. A těch sedm dní post se v chlebě a vodě, do nižádného kostela prostřední čas nevchážeje. Pakli potupí pokánie [a] umřel by, pohřebu zbaven buď. Pakli penězi dosti učiniti chtěl by, daj k díelu kostela 40^{ti} šilinkov nebo 30^{ti} nebo podle moci své. *Kapitola XXIII. O tom, ktož by haněl súdci nebo některého přísězného.* [43]. Opět chceme, aby ktožkolivěk některého súdci nebo přísězného před súdem tresktal by, stanet v pokutě súdci ve 60^{ti} šilincích a každému přísěznému ve 30^{ti}, třmi svědky přemožen jsa nebo přísězným. Pakli by súdci nebo přísěznému některému všetečně lál, nazývaje jeho mrzského nebo zrádci nebo kacieře, tehdy po tři dni nedělnie puojde do fary v zjevném stoje stání na výsosti přede všemi a die: „Jestliže takové věci pravil sem o súdci nebo o přísězném, selhal sem jako najmrzčejší“, tepa se rukú vlastní po třikrát v ústa svá. *Pakli by takové dosti učiněnie potupil, ač súdci nebo přísězným líbilo by se, na hrdlo zapsán buď.* [45]. Pakli by sobě rovnému nebo svému spoluměštěninu nětco takového učinil, pokutě šilinkov poddán bude, jakož napřed povėdieno jest. [46]. Pakli by polizač nebo lazebník někomu nětco takového učinil, u sochy mrskán buď a z města a z krajín jeho vyhnán buď. *Kapitola XXIV. O lípežích a o zlodějství obžalovaném.* [47]. Jestliže kto lípežem nebo zlodějstvím obžalován byl by a nic u něho nalezeno nebylo by, prostú přísahu očistěn bude; jestliže po druhé, sám třetí; jestliže po třetie, sám čtvrtý; pakli po čtvrté, žalobníkov svědecství poddán bude. *Kapitola XXV. O mzdě biřicově.* [48]. Ač kto biřici podán byl by a u něho nocoval by, dá biřici 12te halěrov malých, a nic více za mzdu nevezme; pakli by nenocoval, dá jemu 6 a svobodně vyjde, na věciech svých více nižádného netrpí úrazu. *Kapitola XXVI. O zhářích.* [49]. Ač kto pro pálenie jat byl by, ohněm zahyne; pakli by zapálenie učinil a utekl by, a potom popaden byl by, a ač hruozy pálenie před tím činil by, s šesti svědky přemožen bude. Pakli by súdu dobrovolně postavil se, sám sedmý očistěn bude; pakli by na běhu popaden byl, opět s sedmi svědky přemožen bude. [50]. V zapálení ač kto zlodějstvie učinil by, ješto by stálo za 60te peněz, oběšen buď. Také ač kto, když by hořalo, někoho ranil by, přemožen

jsa třmi svědky, stat buď. Pakli by v zapálení něko ho vytrženým mečem raniti chtěl by, přemožen jsa dvěma svědkoma, ruky zbaven buď. A jestliže někto druhému hrozí zapálení učiniti před poctivými muži, ten kterýž slyšal jest, jemuž hruozy činil jest, ač chce, móż jeho přemoci i sám třetí; pakli nechce, že neslyšal jest, skrze jiné tři muže, kteřížto slyšali sú, muož je přemoci. *Kapitola XXVII. O sídu svatokrádce a o zastavování věcí kostelních.* [51]. Opět. Svatokrádec každý, kterýžto zlodějstvie [v kostele] učinil by, kolné pokutě poddán bude. [52]. Opět ustanovujeme, aby ani kupec, šenkér, kramář nebo žid ani který jiný věcí kterých kostelních v zástavu bráti nechtěl ani směl, ani k chování přijímal, leč pod jistým svědomím. A ač kto proti tomu učinil by, *takovú pokutú tresktán bude: ač věc byla by přistání jedné hřivny, hřivnu zaplatí; pakli nad deset, hrdla zbaven buď; pakli při desíti hřivnách, tyř zaplatí nebo ruky zbaven buď. Pakli se deset hřiven dostane, tehdy třetí díel dostane se kostelu, třetí súdci, třetí přísežným.* *Kapitola XXVIII. O poličkujícíeho [sic] jiného, o přerušiteli pokoje od súdce zapověděného.* [53]. Ač kto druhému hněvivě poliček dal by nebo v zuby udeřil, přemožen jsa svědky některými, žalobníku dá jednu hřivnu, súdci hřivnu, přísežným puol hřivny. *Ktožkolivěk pokoj od súdce jemu zapověděný v sloviech přerušil by, žalobníku v 60^{ti} šilinciech odpoviedati bude. Ktož meč před přísežnými vytrhl by na něko ho, přemožen jsa, žalobníku dostane se puol hřivny.* *Kapitola XXIX. O ranění něko ho nebo kyjování. Ač kto jiného ranil by a jemu dosti učiniti nemohl by, za ránu svády utata buď jemu ruka.* [54]. Ač kto jiného kyjoval by nebo zpustky zbil, nebo za vlasy na zemi povrhl, nebo nohami tlačil, přemožen jsa dvěma svědkoma, ruky zbaven buď *nebo ji vyplat desíti hřivnami.* *Kapitola XXX. O porušení nebo násilí panen.* [55]. Přísně chceme, aby, ač kto pannu nebo ženu násilím podával by, stat byl. Takovým pak obyčejem súzen buď: jestliže panna nebo žena žalovala by, že na poli podávána byla, dosti učiní jie jeden svědek, buďto že by byl pastýř nebo jiný člověk. V městě nestatčief jie jeden přísežný. Pakli panna nebo žena s roztrhaným rúchem nebo krvavým žalovala by, nemající svědkův kterých, obžalovaný před súdem dvěma svědkoma očistěn bude. [56]. Pakli žena obecnie se podávána býti žalovala by a násilník stál by, súdce jí dosti učiní z rady některých. *Kapitola XXXI. O cizoložníku s ženú cizí.* [57]. Ač kto druhému ženu jeho spravedlivú

otvedl by a svědky sedmi přemožen byl by, orteli hlavniemu poddán bude. [58]. Opět. Ač kto jiného při ženě své spravedlivé popadl by, jestliže oba zabil by, povolaje súdce a přísežných, oba tak mrtva kolem probita buďte. Pakli jedna osoba zabita byla by a druhá utekla, zabiječ z toho sám třetí na kříži se očistí. Pakli druhá osoba utekla by s ranú, sedmi svědky přemožena jsúc, orteli hlavniemu podlehne. [59]. Opět. Ač kto měl by spravedlivú ženu a za jejie živnosti v jiném městě jinú pojal by, přemožen jsa, spravedlivým ortelem stat buď. [60]. Také. Ač kto svú spravedlivú ženu zabil by bez spravedlivého súdu, duchovníemu súdu odpoviedati bude. *Kapitola XXXII. O zle nařčeném člověku.* [61]. Ač kto nařčen byl by, že škodné lidi přechovával by, zloděje a lotry i jiné kterékolivěk, poprve napomanut jsa, sám očistí se; podruhé, sám třetí; po třetie, sám čtvrtý; po čtvrté ač nalezen byl by, nápodobným ortelem tresktán buď. *Kapitola XXXIII. O uvedení dcery nětčie.* [62]. Ač kto druhému dceru jeho uvedl by a s ní popaden byl by, takovýmto obyčejem súzen buď: Súdce povolaje přísežných a městských přátel, dcera v prostředku postavena buď svobodna, nižádných hruoz jie neukládajíc, muže však v přítomnosti; a vlastní vuolí jdi, k komuž chtěla by. Jestliže k muži šla by, nižádný nebude následovati súd, pakli k přátelóm šla by, muž právem stat buď. *Kapitola XXXIV. O synu nebo dcěři vcházějících do zákona a o svúdciech lidí k prodávání.* [63]. Ač kto, syn nebo dcera nětčie, do zákona všel by a svržen byl by po smrti rodičov z zbožie jich, nic mieti nebude než jako jiní chudí Jezu Kristovi. [64]. Ktožkolivěk syna nebo přietelee nětčieho svedl by k prodání nebo-li jiným obyčejem cizieho učinil, kolné pokutě podlehne. *Kapitola XXXV. O kostkářích a hráčích.* [65]. Nižádného člověka syn, služebník nebo přietel, kterýžto jeho chlebem krmí se, ne více prohrati muože, než což pod jeho pasem jest, a ktož více na něm kterým ziskováním získal by, nic mieti nebude. A ač někto falešnými kostkami nebo jinú falešnú hrú získal by nětco od něho, přemožen jsa dvěma svědkoma, ten ktož prohrál jest, v ničemž jemu nebude odpoviedati, ale za klamaře potom jmien bude, a týž súdci v 10^{ti} šilinciech odpoviedati bude. *Kapitola XXXVI. O koňov sstavování.* [66]. Ač kto kuoň svůj u koho jiného stavil by právem, kteréž německy slove anneauanc a česky stavné, súdci dostane se 30^{ti} peněz a písari dva. Pakli ten řekl by, že kuoň u jiného kúpil a na jiného

chtěl svěsti, jenž slove německy schibin a česky soukup, a tak od jednoho k druhému, dokavadž pravý soukup nenalezl by se, a tehdy s spravedlností kuoň staven bude. A jestliže kto v jiném městě kuoň svojo obdržeti chtěl by, on sám se dvěma susedoma svýma přísahu učinie na koni, kuoň tehdy obdrží. Pakli který měšténím kuoň svojo obdržeti chtěl by s samým spoluměšténím svým a jiným šlechetným mužem, sám třetí obdrží nápodobnú přísahu. *Kapitola XXXVII. O výboji některého domu.* [67]. Všickni jednomyslně pevno mieti chceme, aby každý výbojník domu hlavy zbaven byl. Takovým pak obyčejem přemožen buď: Domátcí, ač vybijen jest, s obú stranú svého domu súsedy své měj [za svědky], jichžto ač mieti nemohl by, jednoho měj přes cestu a druhého súseda svého i jiné šlechtné muže. A ač téhož výbojníka živého nebo mrtvého v domu svém hospodář obdržal by, dříve řečenými svědky přemoženého nebo jedním přísežným, na něho vyneste ortel hlavy. Pakli výbojník kamkoli utekl by a potom nevinen býti chtěl by, s šlechtnými muži sám sedm na kříži se očistí. *Kapitola XXXVIII. O očistění skrze přísahu od prostých žalob a o obyčejí přísahanie.* [68]. Ktožkolivěk pro vraždu obžalován byl by skrze prostú žalobu, na kříži sám se očistí. A ktožkolivěk z měšťan má ve zdi městské z dědicství ke třidcieti hřivnám, za vraždu muož uručiti se. Ač kto z vraždy obžalován byl by, chtě se očistiti, sám sedm na kříži své nevinnosti dovede muži viery hodnými, však v tento obyčej: Obžalovaný se najprve příseže, nevinným býti, jiní drie přísáhnú se nevinnost jeho viděti, poslední drie přísáhnú, že oni čtyrie spravedlivě přísahali sú. [69]. Takéž přísahati budú, kteřížto brániece života svého vlastnieho někoho zabili sú. A ač obžalovaný utekl by chtě uložiti, daj 30^{ti} hřiven, z nichžto dostane se žalobníkom 23^{ti}, súdci 5, přísežným dvě. *Kapitola XXXIX. O zapsaných.* [70]. Pro vraždu ač kto zapsán byl by, beze všie odpory do města, rok a den když pomínul by, vejde. Pakli, rok když pomínul by, milost měl by nepřatel, prve než do města všel by, súdci jednu hřivnu dá, přísežným puol. [71]. Ktožkolivěk v městě pana krále zapsán byl by nebo v jiném kterémkoli městě, v městě a městech všech celého království a země tejto za zapsaného jmien buď, a nižádný pán nebo šlechtic nebo rytieř nebo popravce království jeho hájiti nebo brániti nesměj. A ač kto zapsán byl by a potom popaden, spravedlivým súdem potupen bude. *Kapitola XL.*

O pokutě za ránu z sedání a o pokutách sedání. [72]. Pro ránu z sedání súdci dostane se puol hřivny. Pakli raněný k sedání před súdem pobiedil by a protivník jeho uložiti chtěl by, súdci dostane se puol hřivny. Pakli do okršlka nebo do čary vešli by a k stolicím přišli by a ještě viněný uložiti chtěl by, súdci dostaneta se dvě hřivně. Pakli k lanciem přišli by a k smlůvě dopuštění byli by, súdce tři hřivny mieti bude. Pakli lance vytrhajce [a] bojujice sešli by se ještě, smluviti se chtiece, súdci ve třech hřivnách viněný odpoviedati bude. *Kapitola XLI. O pokutě súdcově za vraždu sedání a o pokutách téhož ssedání.* [73]. Pro vraždu prve, než ssedání pobiezieno bylo by, súdci dostane se jedna hřivna; pakli by již uloženo bylo, súdce dvě hřivně mieti bude. Pakli do čary vejduce i k stolicím přišli, smluvajice se ještě, súdci dostanú se tři hřivny. Pakli k lanciem přišli by a ještě smlůvy dopustili by, súdce čtyři hřivny mieti bude; pakli lance vytrhajce [a] bojujice sešli by se, smlůvy ještě dopuštějice, súdci dostane se pět hřiven. *Kapitola XLII. O způsobu ukládání ssedání.* *Když rána nebo vražda od přísežných rozumně obžalována byla by, sedání takto má zapovědieno býti. Řečník žalobníkov takto rci: Žaluji pánu Bohu a panu králi a vám pane súdce i přísežným, tak bohatým jako chudým, kteřížto pokoje a milosti požívati žádají, že takový a takový [přišel k místu, kdež přítel muoj] pokoj a milost mieti měl jest, a v tom přerušil jest pokoj boží a pana krále i země, i uderil jemu zjevnú ránu ssedání, kteroužto přísežní opatřili sú a za ránu sedání obžalovali sú. Pakli by bylo o vraždu, takto má řečeno býti: Uderil jemu zjevnú ránu, skrze niž z života šel jest k smrti, kteroužto přísežní opatřili sú a za ránu ssedání obžalovali sú. To ač vyznati chtěl by, od vás na to súdu vyhledává; pakliž by zapieral, vyznati se připuzuje svým tělem proti jeho tělu, svým zase bojovníkem proti jeho, se všemi příslušnostmi, kteréž právem k sedání příslušejí, jeho přiznati se připudie v den a súd, jakož přísežní rozkázali by a konšelé povolili by. A žádal od vás, pane súdce, spravedlivý ortel ať se jemu stane, poněvadž sedáním jeho tak pozdravil jest, ať sedáním jemu odpoviedati dlužen jest.* *Kapitola XLIII. O úrazu utětie nebo uřezání.* [74]. Ktožkolivěk druhému úd ušlechtilý uřezal by nebo ufal nebo vyvrhl, jakožto oko, nos, jazyk, ruku, nohu nebo některý úd tajný, a obžalován byl, sám čtvrt s muži hodnými se na kříži očistí. Pakli pochybil by, pokutě XIII^{ti} hřiven podlehne, z nichž

děsět dostane se uraženému, soudci tři, přísazným jedna. [75]. A jestliže kdo druhému na údu neškodnost některakú učinil by, ještě německy slove lemde a česky chromota, mečem nebo nožem, nebo kyjem nebo kamenem, nebo některú jinú nádobú, a ač se očistiti chtěl by, sám třetí přísaze. A pakli za pomocníka obžalován byl by, na kříži sám se očistí. *Kapitola XLIV. O mzdě zaslúžené dělníkúv. Ač kto o mzdú zaslúženú žalobu hmul by, lépe obdržeti moci bude přísahú nežli odpoviedající přísahaje zapřieti. Opět. Týž súd buď o tom, ještě sloví čepní peníze a německy czapngelt; a oba, když obdržíta skrze přísahu, ve třech dnech obdržie, aby zaplaceno bylo. Kapitola XLV. O pokutách za okrvavenie a za pomocníka a o tom, ktož uražen jsa, žaluje nečasně.* [76]. Jestli že kto na druhém ránu, kteráž německy slove blutramst [sic] a česky okrvavenie, na súdě obdržie, uraženému v puol hřivně odpovie, soudci a přísazným v puol. [77]. Ač kto o to, ještě německy slove wolleist a česky za pomocníka některého zabitého, obžalován byl by, na kříži se moci bude vymluviti nebo očistiti, a jestliže pochybil by, jednu hřivnu žalujícímu dá, soudci a přísazným puol. [78]. Ač kto raněn neb některým obyčejem uražen byl by a ve třech dnech na izádného pro ránu nebo na pomocníka nežaloval by, potom pro takový účinek nebude moci žalovati. *Kapitola XLVI. O násilníku a o tom; ještě se násilí brání.* [79]. Ač kto [na] někoho jiného všetečně nebo pyšně útok učinil by a urazil nebo ranil neboli některým obyčejem zle uctil, a ač ten, komuž se násilí děje, sebe a svých věcí bráně násilníka zabil by v domu nebo kromě domu, pravdu násilí a bránění svého domu sám sedmý svědče dokáže. [80]. O každý úraz a ránu, o kterýchžkolivěk také věciech přísaznie na vieru řekli by, že by byla chromota, pevno jmieno buď. Pakli bijce se očistiti chtěl by, sám třetí na kříži se moci bude vymluviti. *Kapitola XLVII. O přerušiteli pokoje uloženého od súdce bitím neb slovy.* [81]. Ač kto sobě pokoj uložený od súdce nepravými činy, jakožto v ráně nebo bitími, přerušil by, osvědčením šlechtých mužův nebo jednoho přísazného hlavní podejde ortel, ač jej směl by přerušiti. Ač slovy týž pokoj, přerušil by nepoctivými, na penězích tresktán buď, totižto v LX^{ti} šilincích soudci, každému přísaznému ve XXX^{ti}, kteřížto jsú kráci. [82]. Též pokutě podlehne, ktožkolivěk spoluměštana svého slovy urazil by hánlivými. Uraženému pak dosti učiní dvojí pokutú šilinkův, kteréž prve platil jest. *Kapitola XLVIII. O přerušení pokoje v den trhový a vytrhování*

mečův před přísaznými. [83]. Ktožkolivěk v den trhový pokoj ranami přerušil by nepoctivými, přemožen jsa třmi svědky, ruky zbaven buď nebo ji vykup desieti hřivnami. A ač kto týž den meč vytrhl by ke zlému druhého, ale však neurazil by, přemožen jsa třmi svědky, pokutě jedné hřivny podlehne, totižto soudci polovici, přísazným polovici. Pakli by jeden z přísazných viděl, přemožen bude a milost toho, kteréhožto uraziti chtěl jest, nalezni, ač muože. [84]. Opět. Ač kto meč svojo před soudci nebo některým z přísazných vytrhl by, zaplatí puol hřivny, soudci dostaneta se dva diely, přísazným třetí. Ač kto pod záповědí opasáný mečem polapen byl by, v hřivně tresktán bude a soudci meč zuostane; pakli mečové třie byli by, dva dostaneta se soudci, třetí přísazným. Pakli obecnie meč po záповědi u někoho polapen byl by, soudci u věrduňku odpoviedati bude. [Čl. 85. schází]. [86]. Ač někto chudý někoho ranil by nebo urazil, jemuž dosti učiniti nemohl by, šest neděl v kládě tresktán bude. *Kapitola XLIX. O uražení dobytčův cizích nebo zabití jich.* [87]. Ač kto druhému vola nebo krávu nebo býka velikého urazil by, právem, kteréž slove německy annewanc a česky stavného, soudci dá XII^{te} peněz; též od každého malého dobytčete. [88]. Opět. Ač kto některé dobytče veliké nebo malé zabil by, a popaden jsa darovatele svého okázati nemohl by, sám třetí na kříži se moci bude očistiti, a pakli pochybil by, za jakost viny tresktán buď. *Kapitola L. O prodávání masa v den trhový.* [89]. Ktožkolivěk maso k trhu přivezl by nebo přinesl by, téhož masa kuoži vezmi; toho ač neučinil-li by, soudci ve XII^{ti} penězích odpoviedati bude. *Kapitola LI. O krádeži snopův nebo trav na lukách.* [90]. Ač kto snopy kteréžkolivěk osenie s polí nětčích násilím nebo krádežem bral by, ač popaden byl by, pánu polí u věrduňku odpoviedati bude a soudci puol dá. Pakli by noční čas v skutku podobném popaden byl, za zloděje potupen buď. [91]. Opět. Ač nětčí dobytčové na poli nebo na ovotcích nebo na oseních popadeni byli by, kolik noh dobytčích, v toliko penězích odpoviedati bude pánu osenie. Na lúce nětčie ač kto popaden byl by v noci nebo ve dne s břemenem trávy, k soudci veden buď a ihned ani bitími ani házeními z města vyhnán buď, do roka nemaje se navrátiti. Ač s břemenem neseným na koni popaden byl by, soudci v lothu odpoviedati bude a uraženému u věrduňku. [Čl. 92 schází]. *Kapitola LII. O krádeži lesuov.* [93]. Ač kto

na lesiech nětčích násilně nebo zlodějsky dřevie sekal by, popaden jsa a súdem přemožen, na každý pařez velikých dřev žalobníku sedmdesát peněz položí a súdci LX. Pakli ratolesti nebo prútie na voze odvézti chtěl by, lapač popaden jsa, kuoň nebo vuol, vuoz ježto tiehne, za puol věrduňka vysvobodí anebo jakož u žalobníka milost mohl by naleznúti. Kapitola LIII. O nespravedlivém celném. [94]. Každý celný, kterýžto nespravedlivé bral by clo, dvěma mužoma přemožen jsa, súdci LX šilinkov a každému přísežnému XXX šilinkov zaplatí a penieze proti právu vzaté navrátí, a tomu donese osobně penieze, jemužto vzal jest, kdežkolivěk v zemi končinách bydlel by. Podruhé přemožen jsa, súdci a přísežným X funtův zaplatí, třetie pak přemožen jsa, se a své věci vyplatí, jakož milost od súdce a přísežných nalezne i také od toho, jehož proti spravedlnosti potupil jest. Kapitola LIV. O braní základov od úročníkův nebo od podruhův. [95]. Každý člověk bez súdce a přísežných na svém dědicství základy beř. Pakli úročník základu vyplatiti nechtěl by, pán súdci a jednomu z přísežných připověz a oznam, že za takový plat takový základ vzal, a z toho svobodně prodaj nebo k užtkóm svým obrať a to pro tu příčinu, aby, ač po vyjití času úročník [pro] větčí základ pána upomínati chtěl by, že základ za více stál by, pán skrze súdci a přísežného jednoho při toho úročníka mohl by zkaziti. Opět. Ač který úročník věci a platov dávati zmeškal by, v své dědicství pán jeho se svobodně uvěž. Pakli by správnú příčinú země úročník sběhl, pán jeho podle milosti a duše potřebnosti a šlechetných mužův radú s úročníkem nalož. Kapitola LV. O židech a o jich smilství. [96]. Nižádný žid v den Velikého Pátka nižádného obcovanie s křesťany mieti nemá celý den. A ač některý žid s křesťanskú ženú scizoložil by, popaden jsa a dvěma svědkoma přemožen, oba pohřbena budta. Těž staň se, ač křesťan s židovkú smiesil by se a popaden jsa přemožen byl by jedniem křesťanem a dvěma židoma. Kapitola LVI. O tom, kdož by utekl pro utracenie falešných peněz. [97]. Ač kdo z mužův nebo z žen s falešnými penězi popaden byl by a před súdci a přísežnými vyznal by, že jiný jemu dal jest všecky penieze, a ten, na kohož vyznává, utekl by, vina se činí a ten nebo ta osvobozuje se právem města. Kapitola LVII. O tom, aby súdce města byl měšťenin a o přísežných uličných. [98]. Opět. Chceme, aby ktožkolivěk súdcového uživati žádá duostojenství v městě, aby byl měšťenin města, aby tiem lépe jednal, aby pro jeden rok nebo pro dva nesežral měšťan

a chudiny města. Opět. Nižádný člověk obecní nižádného obžalovati nemuož, a protož od súdce a od přísežných vyvoleni budte dva nebo tři nebo čtyři v některé ulici města, jichžto viere poručeno bud, aby všeliké věci škodlivé krotili. A pro tu příčinu všeliká přestúpenie obžalovati mohú, ale jich moc obžalovanie jedno šest neděl trvati bude a to proto, aby miesto přísežných nebyli jmieni. Šest pak neděl po skonání oni súdci a přísežným svoú vzdajte úrad, a ač potrebie bylo by, jiní nebo opět ti prvniemu úradu svému navrácení budte, a ač od někoho neslušně pohaněni byli by, kterúžkolivěk pokutu řečení ustanovili by, tu od nich obžalovaný trp. Kapitola LVIII. O právu sídu zavitého. [99]. Komužkolivěk den zavitý o některú při položen byl by před súdem stání a nestál by, z přisvědčenie súdce a přísežných protivník jeho právo své obdrží. Pakli nepřítomnost svú správnú potřebností zaneprázdněni dověsti chtěl by, takovýmto obyčejem jdi: ač byl by osědlý v mezích země, duojdi na počátku svého přístie k súdci, příčinu nepřítomnosti své světleje vyličuje, jemužto súdce den najbližší sídu ustanoví a jeho protivníku, v kterémžto sídu příčinu nepřítomnosti své skrze zřejmé svědecství dlužen jest dověsti. Pakli by svědomie, jímžto provoditi mieni, pro cesty daleké ten den mieti nemohl, k najbližšiemu dni sídu odloženo jemu bud a tu konečně příčinu své nepřítomnosti dlužen jest dověsti. Pakli by osědlý byl kromě mezi země, v šesti nedělech s svědomím doved správné příčiny nepřítomnosti své, neboť právo své ztratí, všicka pochybenie odložiec. Tyto pak příčiny sú, jimižto správná potřeba má se dovoditi: najprvé knieže země nebo mocný jeho komorník překážie; druhé oheň nebo povodeň; třetie obecnie válka v zemi; čtorté vězenie nebo lípež na cestě příchodu jeho; páté nemoc nesmjšlená; šesté smrt ženy spravedlivé nebo otcova. [100] Kromě těchto řečených věcí, cožkolivěk súdce města Jihlavského pro užitek a prospěch nalczl by a vynesené v sídu nebo pomluvenie potvrzeno bylo by, pevně ode všech držáno bud. Kapitola LIX. O právu propojček a dělání nových hor a o jich měrách. [101]. Ustanovujeme, aby cožkolivěk urbureři z přivolenie přísežných Jiehlavských v horách nebo v štolách některým propuojčili by nebo podali pod pečetmi těch urbureřův, pevně jmieno bylo bez izádné otázky. [102]. A kdežkolivěk hora nebo štola byla by nalezena nebo vydělána, z práva mieti bude z toho, což německy slove hangedis (sic), puol čtvrtá lánu, a v tom, což slove

ligendis, jeden lán vysokost a hlubokost v rovné postavě. [103]. Ač pak kto horu novú nalezl by, měreno buďte jemu šest lánov s obú stranú, měšťanóm jeden. [104]. Nalezači pak hory dajte měřicóm sedm šilinkov krátkých. [105]. *Tuto totiž mieru tyto zachovajíc povahy nová hora obdržie: Jestli že nový nalezač pramen svooj od propuočitele svého právem slušným přijal by, ač jiní při něm rudu nalezli by nebo měli by, z toho první pramenov přijímač právo své obdrží v tom, že pramen jeho sekán bude.* [106]. *Ale jestliže pramen jeho hoden miery nebyl by z práva, jímž najprvé sekán bieše pramen, z toho podruhé pramen přijímači, v témž podání dělajíce, téhož práva, jímž první sekán bieše pramen, požívají. A ktožkolivěk z nich více dolov nad ně skrze prolomenie ustavičná měl by, ač proti němu dělající bez toho býti nechťeli by, súdece i ten, ktož jest miesto urburéřov, jeho přinutíe přísahú prostřed nádoby, kteráž slove rumpál, obdržeti, že ten pramen z takového dolu přijal by a skrze to obdrží, aby přísežní sekali pramen jeho.* [107]. *A ač přísežní na vieru svú vzali by, že v hlubině a v štole takovú rudu viděli by a ostavili by, ten buď miery hoden. A ač pokušena jsúc, nade všechny hutnie náklady dala by najméně jedno ohřenie jeden věrduňk, tehdy mieru, jakož povědieno jest napřed, hodnú obdržie.* [108]. *Opět. Jímžto hora měřena byla by, šestnácte městišt z práva obdrží.* [109]. *Opět. Jímžto hora měřena jest, v sedmi lániech při najmenšiem tři doly nebo hlubiny mieti bude, v každém lánu troje orty, v každé propojičce jednoho ortu k svému právu žádá, aniž k větčie puzen buď. A tato práva zachováána buďte na nových horách a štolách ne dědičných.* [110]. *Opět. Ktožkolivěk dělal by na hlavě jedné štolý nedědičné a pramen nalezl by, měreni buďte jemu z toho miesta nalezenie rudy sedm lánov k právu jiných hor.* [111]. *Pakli z vědomie a z povolenie podavatele pramenov a hor někto dělati počal by v tom, což slove štole, a pramen nalezl by, od toho miesta jemu nižádný za puol čtvrtá lánú před ním i po něm překážeti nebude moci. Kapitola LX. O horách a štolách dědičných a o obyčejí obdržováníe štuol,* [112]. *Opět. Hora nebo štole, kteříž měreni byli by a potom zpuštění ležali by, leč byli by po šest dní nedělních provolání zjevně před těmi, jichž hory byly jsú, aby dělali v nich. Ač sedmého dne nedělnieho po pomnutí nebyli by nalezeni na diele, tehdy urburéri přijímúce přísežné [a] provolajíce do hor polezú*

a jestliže hory zpuštění nalezli by, urburéri hory ty svobodně podati mohú, komuž chtie, bez překážky. [113]. *Takovým pak obyčejem štole dědičná právo své obdrží: Ač dělník štolý vody vyvedenie, kterážto německy slove wasserseyge a česky splavidlo, své štolý rozumně vydělal by a doly světla slušným obyčejem vyčistil by a v roce celém k velikosti miery jedné, kterážto kachtr slove, na hlavě své štolý udělal by a to pokázati svědky mohl by a to od kořene drmu, z toho svú štolu vším právem moci bude obdržeti.* [114]. *Opět. Ač která hora jiné hoře skrze vodu překážela by, súdeci a pergmistru po tři dni ustavičně zvěstován obud, kteřížto [dnové] když skonali by se, ač nebyla by přejata, hora překážejícíe překažené hoře přivlastněna buď spravedlnosti s vyhledáním.* [115]. *Opět. Ač kto v štole s povolením súdece a pergmistra nebo podavatele pruochoď udělal by, k měrené hoře nebo k lánú městskému přišel by, a tu dělníky nalezl by, bez povolenie jich nepruojde. Pakli povolili by, k mieře jednoho látra pruojdí, s zachováním však práva svého, totiž což on v lánú městském s štolú svú nad se sekal by, a kterak mnoho v něm zisku měl by, ovšem obdrží.* [116]. *Tak ač v dřieveřečeném lánú prve bylo by děláno, v prostředku také lánú nad hlubším sède a cožkolivěk zisku železem prostředním pod se přitrhnutí moci bude, k užítkóm jeho dostane se.* [117]. *Opět. Ač měšténé štolý jeho potom potrebovali by nebo kteřížkolivěk, jim čtvrtý diel náklady svými vydělávaje obdrží. Kapitola LXI. O mieře hor tak přiemé jako úhelnie etc.* [118]. *Opět. Kdežkolivěk hora měřena byla by s překažením lánú městského, že najméně puol čtvrtá lánú obdržeti nemohla by, dřieve řečená miera nové hory na mezíech lánú městského vezmi počátek. A tak slušnú obdržie mieru sedmi lánov, když panu králi dva, přísežným dva měřena byla by.* [119]. *Pakli mezi dvěma horama měřenýma nová hora nalezena byla by a slušnú mieru obdržeti mohla by, totižto lánov všech, měreni buďte a majíce mieru, ač nětco zbylo by, totižto dvěma lánoma městskýmá, ješto slove vberschar, k užítku dostane se měšťan.* [120]. *Opět. Ač kto, jakož svrchu povědieno jest, z povolenie súdece, přísežných, podavatele hor štolu začal by a jiný přijda před něho hodnú mieru puol čtvrtá lánú skrze jinú štolu nebo kterakýžkolivěk duol rudu nalezl by, s vydáním svědkov a s zkušéním příčin mieru sedmi lánov prvotnie obdržie.* [121]. *Ač při některé hoře nebo štole v tej*

straně, kteráž slove *hangedis* nebo *ligendis*, ruda nalezena byla by, o niěz bylo by pochybenie, vměři-li sedmi lánov nebo vně byla by, a mezi obojimi querky vznikl by svár o tej rudy obdržení, vyvoleni mají býti tři poctiví muži, kteřížto s těmito ani s oněmi v dielech nespolečili [se], a čtvrtý buď ot urburčřov, a ti čtyři na drnu na spravedlivíu mieru úhelni vzneste a spravedlivě rozeznajte, aby svár vzniklý roztrhnúti mohli. Toho ač býti nemohlo by, mušiti bude aby při hlubšiem ta dva prameny spojena byla skrze prolomenie, a k tomu prolomení skrze dřieve řečené vyvolené miera tiežena buď úhelnie, a podle jich súdu těch querkův svár dokonán buď. [122]. Prostřední pak čas tak nové rudy nalezatelé jakožto jiní o rudu pracující, však ta ruda, kteroužto vysekali sú, zachována má býti pod stráží, a kterýmžkolivěk právem skrze často pravené vyvolené přisúzeno bylo by, ti obdržte sváru všelákého s otložením. Skonala jsú se práva Jihlavská k horám i k městu Hory Kuhlmy příležicie od múdrých mužov vydaná a od králov a kniežat potvrzená. *Anno-rum etc LXLX°*.

Rukopis XV. století „Práva slavných měst horních“ v knihovně kláštera Strahovského č. 172 na l. 161 násl. za pozdějším nápisem: „Privilegia Kutnohorská“. Překlad tento psán je r. 1469 dle všeho rukou městského písaře kutnohorského Víta Tasovského z Lipotic (srov. o něm moje pojednání „O právech městských m. Brikiho z Licska“ str. 36) a snad od něho pořízen na základě rozmnožených základních práv Jihlavských z konce XIII. století. Cokoli z českého překladu ležatým větším písmem je tuto vytištěno, náleží k článkům, o které později práva Jihlavská z r. 1249 byla rozmnožena. Slova ležatým menším písmem otištěná jsou překladatelem připojena. Jednotlivé články roztrídili sme a číslicemi běžnými opatřili tak, jak to Tomashek, *Deutsches Recht in Oesterreich* str. 193 násl. učinil. Český překlad úvodu a svobod městských zapsán je též v pamětní knize Kaňkovské na str. 13—26 za nápisem „Majestát společný Horských s Jihlavskými“; avšak je rozložen na dvě listiny, z nichž jedna kr. Přemysla Otakara II. je datována k r. 1261 a druhá kr. Václava II. k r. 1293; odkudž Veselský, *Kr. horní město Hora Kutná* str. 6 a 9 smýšlené ty dvě listiny otisknul.

Čís. 6.

1253, 2—5 prosince. U „Gablaz“.

Král Přemysl Otakar II. osvobozuje měšťany Litoměřické, jakož i jiné obyvatele, kteří se na hoře sv. Štěpána u Litoměřic usadí, na sedm let od placení cel, mýt, sbírek a jiných dávek a zároveň daruje těmto

osadníkům vesnice Hrušovany, Vrutice, Svarenice a Polepy se vším příslušenstvím, tak aby je drželi dle toho, jak jim budou rozděleny rychtářem Lutholdem, Janem z Mišně a Jindřichem z Friedberka.

Nos Przemysl, qui et Ottakarus dei gratia dominus regni Boemie¹⁾, dux Austrie et Stirie et marchio Moravie. Vniuersis hanc paginam inspecturis salutem. Tunc debita sub discrecione consulitur profectibus subditorum, cum non solum ipsorum, verum eciam illius intenditur commoditatibus, qui ad subiectos respici[un]t graciose. Hac igitur consideracione inspectis prouide tam nostris quam fidelium nostrorum de Lithomierzicz ciuium necnon aliorum quorumlibet, qui ad nostra obsequia se contulerunt vndecunque, commoditatibus et honore, et ciuibus memoratis et aliis viris fidelibus quibuscunque, qui in monte sancti Stephani aput Lithomierycz²⁾ nostrum ad honorem et suum pariter ad profectum decentes ad manendum ibidem sibi exstruxerunt mansiones, donamus ad septem annos omnimodam libertatem, eadem singulos manentes ibidem sic gaudere volentes, ut ab omni thelonio, muta, exaccionibus, vexacionibus seu collectis et aliis quibuslibet generibus molestie sint liberi et exempti. Et ut promptitudine ampliori singuli ad locum se transferant supradictum, villas Russwan, Brutez, Zwarmerycz et Polep cum agris, siluis, pascuis, molendinis, vineis, ortis, pratis, quesitis et non quesitis, et aliis pertinenciis vniuersis donauimus, ut recipientibus se ibidem iuxta discrecionem et ordinationem nostrorum fidelium Lurcoldi iudicis, Johannis de Myssena,³⁾ Henrici de Vridberch,⁴⁾ qui Rex dicitur, inspecta tamen personarum prouide qualitate, dentur sub distribucione congrua proprietatis nomine perpetuo possidende. Vt autem premissa omnia debita gaudeant firmitate nec calumpnia locum obtineat in eisdem, cum subscripcione testium presentes conscribi et sigillari mandauimus in euidentis testimonium et munimen. Testes sunt de Wenin et de Wida burgrauii, Gallus de Lywmerch, Jeroslaus frater suus, Smilo de Ronow, Zastolaus, Heinricus Zastolaus et Chwalo filii eius, Jeroscius burgrauus Pragensis, Zebcherdus, Sdeslaus de Sternberch, Zawiss filius Wytgonis,⁵⁾ Markwardus de Wonayowicz, Andreas subdapifer, Burchardus filius Ch[onradi] de Chlingeberch, magistri Wilhelmus et Gothschalculus notarii et aliquam plures. Actum et datum aput Gablaz anno domini M^oCC^oLIII^o, VII° nonas (sic) Decembris.